

Prezimovanje pritlikavega kormorana *Phalacrocorax pygmeus* na Ptujskem in Ormoškem jezeru

Wintering of the Pygmy Cormorant *Phalacrocorax pygmeus* on the Ptuj and Ormož lakes

Borut Štumberger

Pojav klateštva nekaterih vrst ptic ostaja še venomer zavit v tančico skrivnosti. Slejkoprej velja to tudi za pritlikavega kormorana *Phalacrocorax pygmeus*. Dokaj nenavadno za redkega preletnika, ki se je po slovenskih krajih klatil le nekajkrat, je njegovo prezimovanje v zimi 1981-82 na akumulacijskih jezerih Ptuj in Ormož.

Katalog favne Jugoslavije obravnava pritlikavega kormorana kakor preletnika celotne Slovenije (Matvejev in Vasić 1973). G. Sajovic piše, da so se 30. oktobra 1908 na Savi blizu St. Martina pri Hrastju pojavili 3 pritlikavi kormorani, pri čemer je bil ustreljen odrasel samec. Deželni muzej hrani podatke o treh pritlikavih kormoranih. Eden je bil leta 1841 ustreljen pri Ribnici, drugi primerek pa pri Novem mestu 1854 leta. Za tretjega ni podatkov o izvoru (Sajovic 1909). Prav za kormorana, ustreljenega pri Novem mestu, pa Schulz piše, da je bil na Kranjskem zadnji primerek ustreljen 1854 (Schulz 1890). V okolici Maribora ga je identificiral tudi svetovno znani ornitolog O. Reiser. Takole piše: "Čeprav je za tega požrešnega zatiralca rib tukaj malo hrane, sta znana dva primera njegovega pojavljanja. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je na Eräpfelfeldon pri Rothweinu krožila cela jata pritlikavih kormoranov. 24. maja 1922 pa je bil na ribniku pri Kranichsfeldu (Rače op. ur.) ustreljen odrasel primerek, ki ga je nagačil preparator Zawesky" (Reiser 1925). Novejša literatura ga na podlagi teh starejših podatkov obravnava kakor preletno ptico (Garms in Borm 1981), redkega gosta (Gregori in Krečič 1979) ali pa kot ptico, s katero se redkeje srečamo (Božič 1983). Pojavlja se tudi v drugih predelih Jugoslavije, kjer ponekod celo gnezdi.

Nekoč je bil pritlikavi kormoran številen gnezdilec močvirij Vojvodine. Mnoge kolonije so danes zaradi izsuševanja opuščene. Na Skadarskem jezeru v Črni gori je kolonija z okrog 200 pari, število pa variira. Velika kolonija v Hutovem blatu nedaleč od izliva Neretve v Jadran je leta 1967 padla na le še 30 parov. Relativno je pritlikavi kormoran številen še v južni Makedoniji in južni Črni gori (Cramp 1977). Gnezdi pa tudi v Slavoniji (Matvejev in Vasić 1973).

Vrsta številčno močno upada, predvsem zaradi vpliva človeka (izsuševanja, pesticidi). S pritlikavim kormoranom sem se prvič srečal 31.12.1981 ob nasipu leve strani akumulacijskega jezera Ormož. V družbi črnih lisk *Fulica atra*, mlakaric *Anas platyrhynchos* in malih ponirkov *Tachybaptus ruficollis* sta na podrtem drevesu sedela dva nenavadno majhna kormorana. Z razdalje dobrih 30 m sem ju uspel tudi fotografirati. Nato sta odletela proti sredini jezera, kjer se je sušil veliki kormoran *Phalacrocorax carbo* skupaj s tremi pritlikavimi kormorani. Razlika v velikosti je bila tako očitna, da sem teh pet majhnih kormoranov na licu mesta determiniral za pritlikave kormorane *Phalacrocorax pygmeus*.

1.1. sem zgodaj zjutraj tik pod zapornicami akumulacijskega jezera Ptuj v Markovcih naletel na jato 37 pritlikavih kormoranov. Posedali so na kamnitih blokih in štorih v vodi. Kmalu nato jih je nekaj pričelo živahno iskati hrano. Ptice so bile izredno plašne in jata se je ob prihodu prvih ribičev pognala v beg proti jezeru. Videti je, da so ptice prispele v Markovec že prejšnji večer.

2.1.1982 se je del jate (14 ptic) ptic preselil v staro strugo Drave, kjer so počivali na kamnitih blokih. Zadnjih 10 pritlikavih kormoranov je krožilo nad ptujsko akumulacijo 3.4.1982.

Več pozornosti sem posvetil prezimovanju ptic na Ormoškem akumulacijskem jezeru. Tu je mnogo podrlih dreves in s tem boljše možnosti opazovanja. Glavnina prezimujočih pritklikavih kormoranov se je tukaj zadrževala več kakor 3 mesece: vse od 31.12.1981 do 2.4.1982.

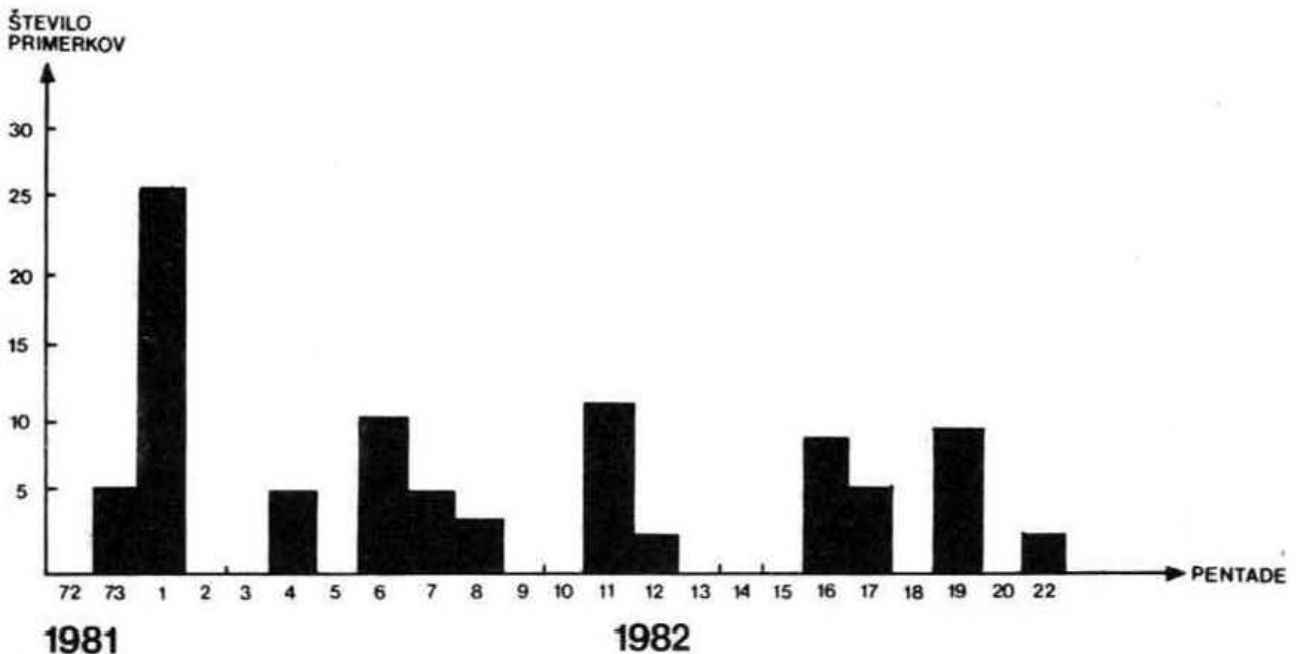

1. Pritklikavi kormorani pod zapornicami akumulacijskega jezua Ptuj dne 1.1.1982 (B. Štumberger)

1. *Pygmy Cormorant under the artificial lake of Ptuj on 1.1.1982 (B. Štumberger)*

Zadnja dva primerka pa sem opazoval 15.4.1982. V večini opazovanj je šlo za skupino najmanj desetih ptic, ki se je zmeraj zadrževala v zgornjem, plitvejšem delu jezera, kjer je največ podrlih dreves. Po krajši dobi prilagajanja so se kormorani vsak dan selili v staro strugo Drave in pod zapornice, kjer je največ hrane. V času z najnižjimi temperaturami (konec januarja, ves februar), ko je zamrznil večji del jezera, so se zadrževali v majhnem nezaledenem, počasi tekočem potočku, kjer so lovili ribe. Vsak večer so se vračali prenočevat na podrti drevesa sredi jezera. Po obnašanju in njihovih reakcijah so pritklikavci kormorani izredno oprezni. Razdalja opazovanja, pri kateri se niso čutili ogrožene, je okrog 200 m. Nato so je vedno ubrali proti sredini jezera. Pri opazovanju njihove silhete, vedenja s hitrimi in elegantnimi gibi so me zelo spominjali na malega ponirka *Tachybaptis ruficollis*.

Pritlikavi kormoran je selivec, klatež in stalnica. Seli se na kratke razdalje, kar je razvidno iz nekaterih najdb. Balkanski gnezdilci preživijo zimo deloma v notranjosti, deloma v bližini Jadrana, Egejskega morja in severovzhodnega Mediterana. Jugoslovanske gnezdilke so našli v jugovzhodni Romuniji (november) in Albaniji (december). Bolj izrazita je selitev pri črnomoških gnezdilkah. Mnogi primerki zapustijo svoja gnezdišča in se pojavijo na severu Egejskega morja. Ptice, obročane v delti Donave, se v času od novembra do januarja pojavijo v Grčiji in osrednji Jugoslaviji. Evropske gnezdilke zapuščajo gnezdišča v avgustu in septembru, vračajo pa se meseca marca in aprila (Cramp 1977). Ta spoznanja o prezimovanju in klatežtvu pritlikavih kormoranov pa postavljajo vprašanje identitete pri nas prezimujočih ptic. So to naše jugoslovanske gnezdilke ali pa celo črnomoški gnezdilci, za katere je znano, da se prav januarja pojavljajo tudi v osrednji Jugoslaviji. Znano je več primerov pojavljanja pritlikavega kormorana severno in zahodno od gnezditvenega areala. Občasni vdori v manjših jatah, kot na primer jeseni 1957 in 1958 na Ismaningerškem zajetju na Bavarskem (ZRN), lahko vodijo do prezimovanja do naslednje pomladi (Cramp 1977). Ob majhnem kančku domišljije lahko domnevamo, da je prezimovanje pritlikavih kormoranov na Štajerskem z njihovim nenadnim prihodom in prezimovanjem do prihodnje pomladi podobno bavarskemu iz let 1957 in 1958. V zimah 1982-83, 1983-84 in 1984-85 pritlikavi kormoran tu ni bil več opažen. Toliko bolj zanimivo je opazovanje 2 primerkov 3.1. in 3 primerkov 6.1.1985 na akumulacijskem jezeru v Varaždinu (SRH) (Lukač, ustno). Varaždinsko akumulacijsko jezero je od ormoške akumulacije oddaljeno slabih 20 km. Predstavlja nadaljnji člen verige dravskih akumulacij, ki se pričinja že v sosednji Avstriji, obenem pa možno vmesno postajo ob selitvi pritlikavih kormoranov ob toku reke Drave navzgor.

Slika 1: Pogostost opazovanj pritlikavih kormoranov na akumulacijskih jezerih Ptuj in Ormož

Figure 1: The frequency of the observations of Pygmy Cormorant on the artificial lakes Ptuj and Ormož

datum opazovanj dates od observations	kraj place	število primerkov number of specimens	
		<i>P. pygmeus</i>	<i>P. carbo</i>
31.12.1981	Ormož	5	1
17.1. 1982	Ormož	10	-
24.1. 1982	Ormož	-	-
30.1. 1982	Ormož	11	1
1.2. 1982	Ormož	5	1
5.2. 1982	Ormož	2	-
9.2. 1982	Ormož	4	6
20.2. 1982	Ormož	12	-
27.2. 1982	Ormož	2	-
5.3. 1982	Ormož	-	10
19.3. 1982	Ormož	10	12
21.3. 1982	Ormož	8	-
26.3. 1982	Ormož	6	4
2.4. 1982	Ormož	10	4
8.4. 1982	Ormož	-	-
10.4. 1982	Ormož	-	-
15.4. 1982	Ormož	2	-
23.4. 1982	Ormož	-	-
1.1. 1982	Markovci	37	-
2.1. 1982	Markovci	14	3
20.1. 1982	Markovci-Ptuj	-	3
3.4. 1982	Markovci	10	10

Vsa opazovanja po 5.2.1982 kažejo na to, da so vsi opazovani pritlikavi kakor veliki kormorani že v parih (sodo število).

LITERATURA

- Božič, I., (1983): Ptiči Slovenije, Izd. Lovska zveza Slovenije, Ljubljana, Zlatorogova knjižnica.
- Cramp, S., (1977): Birds of Europe the Middle east and North Africa. Oxford univ. press, London.
- Garms, H., Borm, L., (1981): Živalstvo Evrope. Mladinska knjiga Ljubljana.
- Gregori, J., Krečič, I., (1979): Naši ptiči. DZS, Ljubljana.
- Matvejev, S.D., V.F. Vasić, (1973): Catalogus faune Jugoslaviae.
- Reiser, O., (1925): Die Vögel von Marburg an der Drau, Graz.
- Sajovic, G., (1909): Ornithologia für das Jahr 1908. Carniola II, p.53, Laibach

SUMMARY

Data from the years 1841, 1854, 1908 and 1922 suggest that the Pygmy Cormorant is a rare species in Slovenia. However, in the winter of 1981/82 from December 31, 1981 to April 15, 1982 large numbers of these birds were observed on the Ptuj and Ormož artificial lakes. The largest number observed at any one time was 37 on January 1, 1982. In January 1985 some specimens were also observed on the Varaždin artificial lake nearby.

Borut Štumberger
62282 Cirkulane 41